

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Полтавський державний медичний університет
Кафедра біології
Наукове товариство анатомів, гістологів, ембріологів
та топографоанатомів України

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ МЕДИКО-ЕКОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

МАТЕРІАЛИ
науково-практичної інтернет-конференції
з міжнародною участю

23-24 жовтня 2025 р.

Полтава

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ЖДАН Вячеслав Миколайович – доктор медичних наук, професор, ректор Полтавського державного медичного університету, Заслужений лікар України Полтавського державного медичного університету

ДВОРНИК Валентин Миколайович – доктор медичних наук, професор, перший проректор закладу вищої освіти з науково-педагогічної роботи Полтавського державного медичного університету

КАЙДАШЕВ Ігор Петрович – доктор медичних наук, професор, проректор закладу вищої освіти з наукової роботи Полтавського державного медичного університету

АВЕТІКОВ Давид Соломонович – доктор медичних наук, професор, проректор закладу вищої освіти з навчальної роботи Полтавського державного медичного університету

ЖАМАРДІЙ Валерій Олександрович – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету закладу вищої освіти медичного факультету №2

ЄРОШЕНКО Галина Анатоліївна – доктор медичних наук, професор закладу вищої освіти, завідувач кафедри біології Полтавського державного медичного університету

БІЛАШ Сергій Михайлович – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри анатомії з клінічною анатомією та оперативною хірургією Полтавського державного медичного університету

Сучасні проблеми вивчення медико-екологічних аспектів здоров'я людини : мат-ли наук.-практ. інтернет-конференції з міжнародною участю (м. Полтава, 23-24 жовтня 2025 р.). Полтава : ПДМУ, 2025. 454 с.

У матеріалах конференції представлено результати теоретичних і прикладних досліджень, що висвітлюють актуальні питання медичної екології, біомедичних наук, клінічної діагностики, морфології, фізіології, біохімії, гігієни, епідеміології, громадського здоров'я, а також екологічних і соціальних детермінант здоров'я людини. Значну увагу приділено аналізу сучасних біомаркерів у медичній діагностиці, питанням профілактики захворювань, впливу факторів довкілля та харчової поведінки на стан серцево-судинної системи, механізмам адаптації організму до стресових чинників та впровадженню новітніх технологій у медичну практику.

Матеріали збірника відображають науковий доробок дослідників і практиків із різних країн, спрямований на інтеграцію міждисциплінарних підходів у галузі медицини та екології людини. Збірник призначений для науковців, викладачів, лікарів, аспірантів і студентів медичних та біологічних спеціальностей, а також фахівців, які працюють у сфері охорони здоров'я та екологічної безпеки.

УДК 61+613+614.7/8](063)

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів та посилань несуть автори статей.

© ПДМУ, 2025

© Кафедра біології, 2025

© Авторський колектив, 2025

Протягом останніх десятиліть також було встановлено, що ожиріння підвищує ризик розвитку патологій пародонта, зокрема ускладнює перебіг гінгівіту та пародонтиту. Такий вплив пояснюється хронічним системним запаленням, яке супроводжує ожиріння. Біологічно активні речовини, зокрема прозапальні цитокіни (IL-6, TNF- α), а також адипокіни (лептин, адипонектин), які виділяються жировою тканиною, можуть мати негативний вплив на стан пародонтальних тканин.

Метаболічні порушення відіграють важливу роль у розвитку пародонтиту. У пацієнтів з ожирінням і метаболічним синдромом спостерігаються зміни у складі мікробіоценозу пародонтальних кишень: зменшується кількість нормальної (сапрофітної) мікрофлори та збільшується колонізація патогенними мікроорганізмами, що сприяють виникненню запальних процесів у пародонті.

Окрім цього, численні дослідження свідчать про те, що надмірна вага часто поєднується з остеопорозом. Це питання є актуальним і для дитячої стоматології, оскільки остеопоротичні зміни впливають на кісткову тканину, зокрема, на альвеолярний відросток, який є структурним компонентом пародонта. Встановлено, що існує зворотний кореляційний зв'язок між рівнем мінералізації кісткової тканини та тяжкістю перебігу генералізованого пародонтиту.

Таким чином, більшість наукових досліджень підтверджує наявність значних патологічних змін у ротовій порожнині дітей із зайвою вагою. Залучення до діагностичного та лікувального процесу спеціалістів різних напрямів (педіатрів, ендокринологів та стоматологів) дає можливість краще дослідити загальні механізми розвитку пародонтальних захворювань у дітей з ожирінням. Такий міждисциплінарний підхід є основою для створення ефективної системи профілактики, діагностики та комплексного лікування основних стоматологічних патологій у цієї категорії пацієнтів.

ЗНАЧЕННЯ СНУ У ПРАКТИЦІ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Маслова О.В., Чекман А.І.

Національний університет фізичного виховання і спорту України (м. Київ)

В останні роки важливість сну привертає все більше уваги у практиці спортивної діяльності, підкреслюючи його ключову роль у відновленні, адаптації до навантажень та досягненні високих результатів [1, 8]. Сон є не просто пасивним відпочинком, а складним фізіологічним процесом, під час якого відбуваються найважливіші анаболічні процеси, консолідація пам'яті та засвоєння рухових навичок. Недостатня тривалість або низька якість сну

безпосередньо впливають на когнітивні функції, час реакції, точність рухів та загальну працездатність спортсмена [2, 9].

Незважаючи на зростаючу кількість наукових доказів, у спортивному середовищі все ще існує значний розрив між науковими знаннями та їх практичним застосуванням. Спортсмени, тренери та навіть медичний персонал часто не володіють повною та систематизованою інформацією про вплив сну на організм, методи діагностики його порушень та ефективні стратегії гігієни сну. Це призводить до того, що депривація сну стає поширеною проблемою, яка негативно впливає на здоров'я та спортивну кар'єру [4, 10].

Проблема ускладнюється величезним обсягом наукової інформації, яка розпорошена по численних наукометричних базах даних, що ускладнює її пошук, аналіз та використання практиками. Відсутність єдиного, доступного та структурованого інформаційного ресурсу створює бар'єр для впровадження науково обґрунтованих підходів до оптимізації сну в тренувальний процес. Таким чином, актуальним є не лише вивчення самого феномену сну, а й розробка інструментів для систематизації та популяризації цих знань.

Мета дослідження – виявлення найбільш релевантних джерел наукових досліджень системи «сон-спортсмен» для її актуалізації, демонстрації значущості і спрощення інформаційної доступності всім учасникам практики спортивної підготовки.

Для досягнення поставленої мети було використано комплекс методів: бібліометричний та бібліографічний аналіз даних інформаційних ресурсів мережі «Інтернет»; метод квантифікації; метод тегування; метод релевантності; метод аналізу цитування; метод картографування через додаток Litmaps.

На першому етапі дослідження було проведено бібліометричний аналіз п'яти провідних наукометричних баз даних: Scopus, ResearchGate, PubMed, Google Scholar та Semantic Scholar. Метою було сформувати вичерпний перелік інформаційних джерел за темою «сон-спортсмен», опублікованих за останні п'ять років, щоб забезпечити максимальну актуальність даних.

На другому етапі було застосовано метод тегування для виокремлення основних категорій ключових слів, що характеризують досліджувану систему. Це дозволило структурувати інформаційне поле та визначити найбільш значущі напрями досліджень, такі як «якість сну», «відновлення», «когнітивні функції», «травматизм», «гігієна сну» та «спортивна працездатність».

На основі визначених ключових слів було проведено релевантний аналіз та аналіз цитування. З кожної наукометричної бази даних було

відібрано чотири інформаційні джерела, які мали найбільшу кількість збігів з основними категоріями ключових слів та найвищі показники цитованості, що свідчить про їхню наукову значущість та впливовість у дослідницькій спільноті.

Таким чином, було сформовано фінальний перелік з 20 найбільш релевантних наукових публікацій. Цей перелік став основою для створення авторської розробки – інформаційної мапи системи «сон-спортсмен», яка візуалізує зв'язки між ключовими дослідженнями, авторами та напрямками.

Для візуалізації було використано спеціалізований додаток Litmaps, який дозволяє створювати інтерактивні карти наукової літератури. Створена інформаційна мапа не просто представляє список статей, а й демонструє їхні взаємозв'язки, що дозволяє користувачам швидко орієнтуватися в інформаційному просторі, відстежувати розвиток наукової думки та знаходити найбільш фундаментальні роботи за темою.

Кінцевий продукт – інформаційна мапа – є практичним інструментом, що спрощує доступ до актуальної та надійної наукової інформації. Вона може бути використана спортсменами для самоосвіти, тренерами для оптимізації тренувального процесу, а також науковцями як відправна точка для подальших досліджень у цій надзвичайно важливій галузі.

Проведений бібліометричний та бібліографічний аналіз дозволив успішно систематизувати значний обсяг наукової інформації та розробити унікальний інформаційний продукт – мапу релевантних джерел системи «сон-спортсмен». Ця мапа є ефективним інструментом для навігації у складному та динамічному науковому просторі, що значно спрощує доступ до перевірених та актуальних даних.

Створення такого інформаційного засобу є важливим кроком на шляху подолання розриву між наукою та практикою у спорті. Надаючи спортсменам, тренерам та іншим фахівцям зручний доступ до ключових досліджень, мапа сприяє підвищенню їхньої обізнаності щодо важливості сну, що може позитивно вплинути на здоров'я, довголіття у спорті та результативність.

Перспективи подальших досліджень полягають у практичній апробації розробленої інформаційної мапи для оцінки її дієвості та зручності у використанні різними цільовими групами. Необхідно дослідити, наскільки ефективно цей інструмент сприяє покращенню знань та зміні поведінки у спортсменів, а також розглянути можливість створення подібних інформаційних продуктів для інших актуальних тем спортивної науки.

Список використаних джерел

1. Bonnar D., Bartel K., Kakoschke N., Lang C. Sleep Interventions Designed to Improve Athletic Performance and Recovery: A Systematic Review of Current Approaches. *Sports Medicine*. 2018;48(3):683-703.
2. Brand S., Gerber M., Beck J., Holsboer-Trachsler E., Pühse U. High exercise levels are related to favorable sleep patterns and psychological functioning in adolescents: a comparison of athletes and controls. *Journal of Adolescent Health*. 2010;46(2):133-141.
3. Fullagar H. H., Skorski S., Duffield R., Hammes D., Coutts A. J., Meyer T. Sleep and athletic performance: the effects of sleep loss on exercise performance, and physiological and cognitive responses to exercise. *Sports Medicine*. 2015;45(2):161-186.
4. Gupta L., Morgan K., Gilchrist S. Does elite sport degrade sleep quality? A systematic review. *Sports Medicine*. 2017;47(7):1317-1333.
5. Halson S. L. Sleep in elite athletes and nutritional interventions to enhance sleep. *Sports Medicine*. 2014;44 Suppl 1:S13-23.
6. Kirschen G. W., Jones J. J., Hale L. The impact of sleep duration on performance among competitive athletes: A systematic literature review. *Clinical Journal of Sport Medicine*. 2018;28(6):521-527.
7. Lastella M., Roach G. D., Halson S. L., Sargent C. Sleep/wake behaviours of elite athletes from individual and team sports. *European Journal of Sport Science*. 2015;15(2):94-100.
8. O'Donnell S., Beaven C. M. The importance of sleep for athletic performance. *Strength and Conditioning Journal*. 2014;36(3):61-65.
9. Vitale K. C., Owens R., Hopkins S. R., Malhotra A. Sleep Hygiene for Optimizing Recovery in Athletes: Review and Recommendations. *International Journal of Sports Medicine*. 2019;40(8):535-543.
10. Watson A. M. Sleep and athletic performance. *Current Sports Medicine Reports*. 2017;16(6):413-418.

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ – ГАРАНТІЯ НАРОДЖЕННЯ ЗДОРОВОЇ ДИТИНИ

**Мітюніна Н.І., Громова А.М., Орлова Ю.А., Прилуцька Н.О.,
Талаш В.В., Ляховська Т.Ю., Мартиненко В.Б., Крутікова Е.І.**

Полтавський державний медичний університет

В умовах різкого зниження народжуваності в Україні проблема планування сім'ї набуває сьогодні великій медико – соціальної значущості. Планування сім'ї – це не лише проблема кожної сім'ї. Це соціальна та державна проблема.

Природа наділила жінку великою місією – виношування та народження дітей. Найчастіше жінка мало думає про відповідальну роль, яку вона бере на себе коли збирається стати матір'ю. Народження дитини є не лише власністю сім'ї – це народження нового громадянина, здоров'я